

perniciosa quoque methodus studiorum enascitur. Quandoquidem philosophicæ scientiæ, ac præsertim metaphysicæ, maximo honore essent habendæ, nec minori conatu colendæ et honorandæ; quippe quæ, non solum humanam rationem potissimum perficiunt, sed et summa problemata circa Deum, circa animam, circa religionem, circa moralem, circa jus, exhibent et evolvunt; quin etiam fundamenta ac rationem sufficientem reliquarum inferiorum scientiarum et artium continet. Et tamen, nostris hisce temporibus, vix aliæ scientiæ et artes apud maximam peritorum ipsorum partem coluntur et honorantur, nisi quæ circa corpora versantur, artibus, commercio et industriæ inserviunt. Ex quo fit, ut ipsimet periti viri circa summa illa objecta ignorantia et erroribus nimis subjaceant.

CAPUT TERTIUM

DE CRITICA ARTE

Critica ars ea hic dicitur, *qua de aliorum scriptis recte judicamus*. Unde non agitur hic nec de critica *æsthetica*, qua opera artis, nec de critica *psychologica*, qua spiritus humani facultates et vires dijudicantur; sed tantum de critica philologica, seu potius ejusdem parte, quatenus conscriptos veterum libros respicit. Hæc porro philologica critica dividi potest in *litteralem*, *realem* et *hermeneuticam*; ut prima sit, quæ recte judicat de librorum mendis, mutilatione, restitutione textus, etc.; altera de ipsorum veritate, suppositione, origine, authenticitate agit; tertia denique sensum verborum exponit, sive, quas ideas scriptor verbis affixerit, venatur et docet; quam ob rem hermeneutica seu *interpretativa* nuncupatur.

illo Juvenalis sat. 3.^a: *Grammaticus, rhetor, geometer, pictor, aliptes—Augur, schenobates, medicus, magus, omnia novit*. Attamen, hac nostra ætate, latius proculdubio patet ex ipsa facilitate universa delibandi propter copiam librorum et ephemeridum.

De critica arte, prout facta historica horumque criterium respicit, jam superiori capite diximus; atque hæc pars est, quæ proprie ad Logicam spectat: at, quoniam hujus finis existit mentem dirigere in veritatis universali investigatione, secundario et veluti remote ad Logicam spectat de critica arte agere. Igitur, nos primo ea, quæ ad litteralem et realem pertinent, summatim et simul attingemus; deinde ea, quæ ad hermeneuticam vel interpretationem librorum.

ARTICULUS PRIMUS

De authenticâ librorum.

Liber authenticus dicitur, vel quia genuinus est, id est, ab eo authore conscriptus, cujus nomine insignitur, vel quia nulla deturpatur mutilatione aut interpollatione. Quapropter, ut librorum authenticitas integra agnosci ac dijudicari possit, præ oculis habere oportet leges seu regulas tum pro suppositione, tum pro corruptione libri dignoscendis.

REGULÆ SUPPOSITIONIS

I.^a

Supposititii libri probabile est indicium, si in veteribus codicibus alteri tribuatur auctori, nisi tamen gravis ratio ex adverso adsit.

Ratio prioris partis est, quia testimonium scriptorum libro æqualium aut supparium merito præfertur testimonio posteriorum et novissimorum. Quod si veteres ipsi codices diversimode insigniantur, ex indiciis aliis procedere oportet. Ratio alterius partis est, quia contingere potest, ut liber, qui vel sine ullo nomine, vel sub ementito primum prodiit, a subsequentibus veteribus vero auctori non sit tributus, sive ex ignorantia, sive ex mala fide, et tamen postea ex indubiis documentis aut signis verus ejus auctor agnoscatur.

2.^a

Liber ille, qui a veteribus coævis et supparibus, et deinde continenter per longum tempus tamquam genuinus est habitus, suppositionis notam omnem excludit: quod si ex coævis aliqui sileant, non idcirco suppositivus habendus, nisi rationes aliæ præterea adducantur.

Ratio prioris partis est manifesta; nec enim aliter librum genuinum agnoscere possumus, nisi ex consensu veterum continenter a coævis ad nos usque, aut per longum tempus, propagato. Nam, ut optime argumentatur D. Augustinus ¹, «unde noverunt homines, libros esse Platonis, Aristotelis, Ciceronis, nisi ex eadem tempore sibimet succedentium contestatione continua?»

Quia secunda regulæ pars respicit *argumentum negativum*, quod quidem non in hac tantum lege, sed in aliis etiam, ac universim in historia et critica locum habet, ejusdem vim et naturam breviter attingere oportet. Itaque,

Negativum argumentum triplici ratione usurpari potest: 1.º cum omnes scriptores coævi aut proximi rei narratæ omnino de ea silent, ita ut nulla gravis ratio afferri possit hujus silentii, nec instrumentum aliquod fide dignum profertur in contrarium; 2.º dum coævi aliqui aut suppare scriptores silent, narrantibus tamen aliis similiter rei narratæ coævis aut proximis; 3.º dum scriptores coævi aut suppare, rem quidem narrant aut asserunt, sed silent de circumstantiis quibusdam extraordinariis, quæ post longum tantum tempus rei adjunctæ apparent, sive per posteriores narratores, sive ex traditione populari.

Jam ergo, ex his difficile non erit vim argumenti negativi pro rerum natura et diversitate expendere ac dimetiri. Primum namque genus maximam vim obtinet; quippe probabile non existit, scriptores cunctos æquales aut proximos rei notatu dignæ de ea tacere, nisi gravis et aperta ratio silentii

¹ *Cont. Faust.*, lib. 31, cap. vi.

adducatur. Alterum argumentum negativum minorem aut etiam minimam (pro rei de qua agitur adjunctis) vim sibi vindicat; tum quia quorundam silentium positivum aliorum testimonium non elidit; tum quia rationes aut motiva silendi habere potuerunt. Tertium tandem genus narrationem vel factum, de quo agitur, quoad substantiam non infirmat, sed tantum quoad adjuncta ea, quæ posterius in re apparent.

3.^a

Liber ille, in quo occurrunt dogmata, quæ opponuntur iis sentiis, quæ in aliis sinceris ac genuinis operibus idem auctor expressit, genuinus non est habendus; aut saltem interpollatus recte judicatur, nisi aliunde certo constet, scriptorem illum priorem sententiam mutasse.

4.^a

Si in libro aliquo commemorantur res aut personæ posteriores scriptore, cui liber tribuitur, suppositionis nota insignitur.

Patet regula, quæ etiam aptari potest libris, in quibus dedita opera et speciatim agitur de controversiis post auctoris ætatem agitis. Exinde, apud criticos plerosque apocryphum habetur symbolum illud, quod Athanasii vulgo inscribitur, ex eo, quod dedita opera et apertius in ipso refellantur hæreses Nestorii et Eutychetis, quæ post S. Athanasii obitum exortæ et agitatæ fuere.

5.^a

Diversitas styli, sive quoad auctorem, sive quoad ætatem gravia suppeditant momenta ad discernendum librum genuinum a suppositivis.

Siquidem indubium est, cuique scriptori tum stylum, tum elegantiam, tum phrases, tum dicendi rationem, propria inesse. Nihilominus, quia non minus est certum, scriptores

pro ætate, pro argumento, pro libitu, multa scribere diverso et vario stylo, hujus regulæ usus solertiam, magnam eruditionem et praxim, ex parte critici exquirat; nec enim quævis styli diversitas quoad scriptorem, multo vero minus quoad sæculum, sufficit ad suppositionem libri adstruendam: nam et scriptor sæculi parum politi elegantiori stylo uti potest, qui aliud sæculum redoleat.

REGULÆ CORRUPTIONIS

Præter suppositionis regulas nunc expositas, quæ omnes ferme ad interpollationem corruptionemve libri dignoscendam facile accommodari queunt, sequentes addi possunt.

1.^a

Si in veteribus codicibus deest aliquid, quod in recentioribus reperitur, interpollationis indicium habetur: quod si in libro desideratur aliquid, quod in codicibus præsertim manuscriptorum veteribus reperitur, liber mutilatus jure habetur.

2.^a

Si ea verba, quæ ab antiquis scriptoribus ex libro aliquo citantur, in eo postea non reperiantur, mutilationem aliquam suspicari licet; si vero verba illa aliter legantur, suspectus, ex ea saltem parte, liber haberi debet.

3.^a

Dum semel certo constat, librum aliquem genuinum esse opus talis scriptoris, et simul continet quædam recentiora aut posteriora ea ætate, in qua conscriptus fuit, interpollatum esse, merito suspicamur.

4.^a

Si in libro occurrant loca et capita, quæ ab auctoris vel stylo vel doctrina in eodem vel in altero opere abhorrent, tamquam interpollatus aut [corruptus probabiliter haberi potest.

SCHOLIUM

Apocryphus liber triplici ratione appellari potest. Nam primo, dicuntur apocryphi libri illi, qui a quibusdam scriptoribus inter sacros seu canonicos enumerati fuere, eos tamen Catholica Ecclesia ex canone sacrorum librorum expunxit, ut evangelia illa, quæ S. Petri, S. Thomæ olim inscripta sunt: unde hic apocryphus idem audit ac non canonicus. Secundo, apocryphi dicuntur libri illi, qui aut narrationes ineptas, aut perversa dogmata quoad fidem et mores expriment, quamvis revera ad eos antiquos scriptores pertineant, quorum nomine insigniuntur: proinde hæc denominatio libris ecclesiasticis reservatur, atque pluribus eorum accommodatur, quos tamquam apocryphos Gelasius rejicit. Tertio denique, apocryphi nuncupantur illi, quorum veri auctores ignorantur, aut dubii et incerti existunt.

ARTICULUS SECUNDUS

De hermeneutica.

Diximus, spectare ad criticam artem de scriptis aliorum recte judicare, cujus plane recti judicii veluti pars quædam vel conditio existit germanum scriptoris sensum adsequi. At mentem suam scriptores non semper satis aperiunt, sive id faciant ex fine et proposito aliquo, sive quia aut breviter, aut obscure scribant. Hinc exurgit hermeneuticæ necessitas

et utilitas pro librorum interpretatione, cujus præcipua præcepta vel regulas summatim hic attingimus.

1.^a

Ratio interpretandi consentanea esse debet naturæ et conditioni tum libri, tum auctoris.

Proculdubio ipsa naturalis ratio dictat, nihil tam necessarium ad germanum verborum sensum adsequendum, quam præ oculis habere naturam libri et conditionem auctoris. Aliter enim liber, qui ab imperito homine, aliter qui a sapiente, aliter qui ab ethnico philosopho, aliter qui a christiano, aliter qui ab humano ingenio, aliter qui Spiritu Sancto inspirante concriptus est, interpretandi sunt. Unde putidum exitiosumque sapit rationalismum eorum sententia, qui adstruunt, Scripturam Sacram eadem ratione iisdemque regulis, quibus reliqui hominum libri, interpretandam esse: quasi Dei verba verbis hominum æquanda essent. Atque ex hoc quoque principio emersit exegesis illa biblica recentium rationalistarum, ex qua revelatio divina ipsaque Christiana Religio penitus labefactantur ¹.

¹ Ad nos non attinet de hermeneutica sacra agere; sed, quoniam his præsertim scribimus, qui animo ad Theologiam tendunt, abs re non erit quædam delibare circa exegesim rationalismo infectam, quæ in Germania maxime a dimidiato elapso sæculo ad nos usque prævaluit, ut catholici tyrones philosophiæ pervideant, quo tandem ducat ratio illa libros interpretandi, nulla habita ratione naturæ et conditionis libri ejusque auctoris.

Itaque, circa dimidium elapsi sæculi, Semler ac deinde Eichhorn novum systema exegesis biblicæ conficere aggressi sunt, in quo non tantum catholicæ Ecclesiæ, sed ipsorum Protestantium hermeneuticam sacram rejiciunt ac funditus evertunt. Atque hujus novæ exegesis fundamentale principium illud idem est, quod jam innuimus, nempe, *Scripturam Sacram interpretandam esse juxta easdem regulas sive criticas, sive exegeticas, ac reliqua antiquitatis opera.* Ex quo fundamentali principio conclu-

Oportet linguam, qua scriptor usus est, cognitam habere.

Etenim differentium linguarum verba verbis perfecte sæpe sæpius non respondent, ut linguarum ac interpretationis periti fatentur. Quapropter, si in libris, etiam vernacula

dunt ac conficiunt novum systema exegeticum, quod sequentibus summatim continetur:

1.º Sacra Scriptura spectanda non est tamquam complexus librorum, qui ex divina inspiratione originem ducunt; sed vetus Testamentum nihil est aliud quam collectio seu bibliotheca quædam selecta litteraturæ hæbraicæ, sicut et novum Testamentum est similis collectio librorum a primis christianis de rebus Christi confectorum.

2.º Authentica cujusque libri Sacræ Scripturæ ex applicatione communium regularum Critices habetur et pendet; attamen motiva extrinseca seu testimonia historica parum roboris habent ad adstruendam ipsorum authenticitatem.

3.º Loca ea veteris Testamenti, quæ in novo per Christum aut Apostolos interpretantur, ab eis interpretata fuere, non juxta verum ac germanum sensum, sed juxta sensum, quem coævi judæi his locis tribuebant, quorum sensui et intellectui Christus et Apostoli se accommodarunt.

4.º In biblica exegesi fidei dogmata oportet subjicere ac subordinare philosophiæ ac naturali rationi, ita ut ad Christianam Religionem essentialiter ea tantum fidei seu Scripturæ dogmata pertineant, quæ rationi sunt consentanea; reliqua vero, quæ rationem excedunt, habenda sunt tamquam meræ opiniones judæorum libro, de quo agitur, coævorum.

5.º Prophetiæ, quæ ad longiora protrahantur tempora, generali sensu sunt accipiendæ, nullumque determinatum aut speciale eventum respiciunt: quod si speciales sint ac determinatæ, respiciunt eventus prophetis ipsis proximos, aut post eventus confectæ fuere sub prophetica forma.

6.º Miracula, cum narratori coæva sunt, per causas naturales exponenda ac declaranda sunt; quod si narranti sint posteriora, mythis annumeranda sunt, aut habeantur tamquam poetica figmenta ad formam historicam redacta.

7.º Christiana proinde Religio plurimas quidem veritates con-

lingua conscriptis, verborum sensum quandoque non adsequimur propter obsoleta verba aut contortas phrases id impediens; frequentius proculdubio id continget circa scriptores, qui lingua nobis ignota loquuntur. Ergo versiones suæ

tinet; at erroribus ac imperfectionibus permixtas, a quibus liberari ac depurgari indiget.

Ut ipsa prima fronte apparet, novum hocce exegeticum systema Religionem Christianam funditus evertit, qua revelatam, eamque intra limites rationis naturalis claudit; unde notionem supernaturalis, mysteria fidei, prophetias, miracula, ac postremo ipsam Christi divinitatem et existentiam e medio sustulere hujus systematis adseclæ.

Cæterum, exegesis præfata rationalistica et naturalis, quæ apud germanos præsertim viget, diversas continet scholas, quæ omnes quidem rationalismo infectæ sunt, atque exegeticum systema nuper expositum amplectuntur; at denominationes varias suscipiunt propter specialem rationem seu regulam interpretandi, quam quisque reliquis anteponit. Quidam enim exegesim *historicam* extollunt et sectantur; alii *moralem*; quidam *psychologicam*; quidam vero *mythicam*. Ex quibus,

a) Exegesis *historica*, cujus præcipui adseclæ sunt Semler et Eichhorn, postquam tamquam universale *criterium* pro interpretatione Scripturæ statuit, omnia ea, quæ in ipsa continentur et rationem superant, ad opiniones judaicæ amandanda esse, docet, Sacrum Textum, ac præsertim novi Testamenti libros, ex apocryphis Judæorum ac ex monumentis historicis, quæ in Philone, Josepho, Talmud et rabbinicis libris habentur, esse interpretandos; atque hæc proinde rationem doctrinam Christi et Apostolorum opinionibus ac ideis Judæorum esse accommodandam: unde *Theoria accommodationis* ab aliquibus nuncupatur.

b) *Moralis* exegesis præcipuus parens et cultor fuit Kant, qui statuit: 1.º dogmata et mysteria religiosa aut nihil, aut vix ad religionem spectare, sed hujus totam essentiam et vim in moralibus rebus positam esse; 2.º religionem solam puræ rationis naturalis esse veram religionem ac universalem; atque eas, quæ revelatæ dicuntur, eatenus veras esse, quatenus cum ratione naturali consentiunt; 3.º libros Sacræ Scripturæ interpretandos ac exponendos esse ad normam seu criterium rationis naturalis,

translationes, quantumvis diligenter peractæ, auctoris mentem et sensum non semper veraciter ac sufficienter exprimunt. Id, ut prætermittam translationes eas minus accurate ac non raro negligentissime peractas, ex quibus germanus auctoris sensus vix capi potest. Excipe tamen, si agatur de versione, qua congrua authenticitate donetur, ut accidit quoad Vulgatam editionem Scripturæ, quam Tridentinum authenticam declaravit; hæc quippe, præter Ecclesiæ declarationem, id speciale habet, quod non a singulari homine, ut reliquæ, sed a pluribus, iisque linguarum orientalium peritissimis, ex SS. PP. mandato confecta ac emendata sit. Quod

prout hæc moralia præcepta et leges practicas nobis proponit.

c) Exegesim *psychologicam* profitetur Paulus, eaque vix ab historica differt, cum qua et cum reliquis systema rationalisticum plane retinet; et a Semler recedit, quatenus docet, Christum et Apostolos opinionibus ac sententiis judæorum non se voluntarie seu data opera accomodasse, sed ex ignorantia: brevius, docet, Christum et Apostolos, non tantum infallibiles non fuisse, sed eandem scientiam, opiniones et præjudicia habuisse ac judæi ipsis coævi. Ex quo, ut vides, facilis existit transitus ad negationem divinitatis Christi, prout disserte fecit.

d) Exegesis *mythica*, quam Wete et Strauss professi sunt et evolverunt, ille quidem in *Introductione ad Vetus Testamentum*, hic vero in *Vita Jesu*. Mythica appellatur hæc schola, quia apud ejus sectatores ea, quæ in Sacra Scriptura habentur, præsertim vero revelationes divinæ ac miracula, nihil sunt aliud quam figmenta imaginationis ad formam historicam, poeticam, didacticam, etc., concinnata. Unde apud ipsos universale criterium pro Scriptura interpretanda illud est, ut in omnibus, maxime vero in factis supernaturalibus et miraculosis, quærat latens aliqua idea vel populi judæici, vel primitivi populi christiani. Sic, ex. gr., Abraham, non historicus seu realis homo, sed typus idealis est religiosi hominis; Moyses typus idealis ducis theocratici, etc., quam mythicam exegesim Strauss, Jesuchristo tandem applicans, ejus divinitatem ac cum ea fundamenta omnia Christianæ Religionis penitus subvertit; quæ aliunde consequutio logice ac necessario exurgit ex nova illa exegesi rationalismo infecta et a no-

tamen nihil obstat, quominus etiam nunc linguarum orientalium peritia plurimum conferat ad congruam sacri Textus interpretationem instituendam; ast minime propterea adsentimus his, qui de arrogantia et temeritate postulant eos, qui harum linguarum ignari interpretationem Scripturæ aggrediuntur. Ad exegesim Scripturæ congrue ac fideliter perficiendam linguarum earum peritia utilissima quidem est; at non prorsus necessaria, præsertim ex quo editio latina authentica evasit.

3.^a

Scriptoris verba, non ex nostris opinionibus, sed ex ejusdem systemate ac dogmatibus exponenda sunt.

bis nuper exposita, juxta placita Semler, Eichhorn cum aliis, qui eam adinvenerunt et evolverunt.

Porro, in refellendo novo hocce systemate exegetico immorari non licet ex hujus operis consilio, præterquam quod ex ipsis impietatibus et absurdis, ad quæ ducit et præceps tandem ruit, satis superque confutatur. Id tantum pro colophone libet observare, duplicem originem eidem posse assignari, quarum prima, eaque remota, sed tamen necessaria et veluti *dogmatica* ac *interna*, est ipsum fundamentale principium Protestantium, quo proclamantur ab initio, Scripturam Sacram, non ex infallibili ac divina Ecclesiæ auctoritate, sed ex privata cujusque hominis inspiratione exponendam esse; quod profecto idem est ac Scripturam divinam et revelatam deliramentis, passionibus et adfectibus humanis subijcere. Origo altera veluti proxima, *historica* ac *externa* est doctrina Spinozæ pantheismo ac naturalismo infecta, ex qua germani rationalistæ, tum theologi, tum philosophi, magis aut minus aperte mutuarunt. Jam enim ille prædocuerat, *ea omnia, quæ in revelatis libris narrantur, juxta physicas ac constantes naturæ leges evenisse*. Immo etiam expressis verbis professus fuit, se ad litteram accipere ea, quæ in Evangeliiis habentur circa passionem ac mortem Jesuchristi; narrationem vero resurrectionis ejusdem non nisi per *allegoriam acceptare*. In quibus duobus pronuntiatis integrum systema exegeticum nuper expositum, ipsaque schola vel exegesis mythica Wete, Bauer et Strauss virtualiter præcontinentur.

Ex hujus regulæ oblivione nimis frequenter contingit, quod viri cæteroquin eruditi, non quid alii dixerint, sed quid ipsi existiment ac vellent illos dixisse, nobis proponant. Ergo, qui scriptoris mentem ac germanum sensum declarare desiderat, opus est, ut omni partium studio exuatur, ut non mutila verba, ut non sententias a contextu sejunctas proferat: nec enim verba sententiæ seorsim sunt accipienda, nec ad normam propriarum opinionum sunt expendenda, sed conferenda cum systemate totius doctrinæ scriptoris, ac cum ejusdem opinionibus et dogmatibus ibidem aut alibi expressis.

4.^a

Auctoris vitam et operis præfationem perlegere perutile erit ad Scriptoris sensum obtinendum.

Siquidem auctoris vitam noscere ad rectum ferendum judicium multum confert, non solum in historicis, ut supra adnotatum est, verum etiam pro cujusvis scriptoris mente detegenda et agnoscenda. Aliter quippe catholici hominis, aliter hæretici, aliter infidelis, aliter qui ad impietatem, aliter qui ad religionem fovendam, aliter qui priori tempore, aliter qui posteriori, aliter qui ex hoc aut illo fine, vel ex his passionibus et affectibus scripsit, verba sunt interpretanda. Hæc autem omnia ex auctoris vita, et operis præfatione ac consilio potissimum dignoscere oportet.

5.^a

Scriptoris verba juxta naturam rei, de qua agitur, accipienda sunt: nec a sensu obvio et litterali secernenda, nisi aut nullum, aut absurdum sensum reddant.

Quidpiam qui loquitur vel scribit, vult profecto, ut de ejus mente juxta communis sensus regulas judicium feratur, atque ita ejus verba eo sensu accipiantur, quo homines communiter accipere solent. Vult autem communis hominum